



ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 82 (1616) Аўторак, 17 кастрычніка 1961 года Цана 4 кап.

Пімен ПАНЧАНКА

СЛУХАЙ, РАДЗІМА

Маці мая, Радзіма,
Шчыра слова скажаць дазволь.
Па цяжкіх ты дарогах хадзіла
Праз галечу, праз бой і боль.

Паўна б, горкаю, невыснаю
Рэчка долі твайго цякла,
Калі б ты найлепшых сыноў сваіх
Камуністамі не наракла.

Ты свой лёс даверыла ланіцам.
Слухай, маці, голас Крамля:
Дваццаць год міне —
Перамоўца,
Запамінацца шчасцем зямля.

Па натхненню і строгаму графіку
Маладзец, багацце будзеш ты...
Дэлегацыя біяграфіі —
Гэта твой жыццёвы залаты.

Дык заходзь жа на з'езд і горда
Сядзь між лепшых сваіх дзяцей.
Паглядзі:
Камуністаў кагорта
Туліць будучыню да грудзей.

Каб змагла ты яе дачакацца,
Каб змагла Камунізм ты сустрэць,
Будзем самі сівец мы на працы,
А табе не дазволім старець.

РАПАРТЫ ПРАЦОЎНЫХ ПЕРАМОГ

28-га лютага г.г. наша газета надрукавала зварот работнікаў кінасеткі Івацэвіцкага раёна, у якім кінафітатары абавязаліся: «выканаць эксплуатацыйна-фінансавы план кінасеткі раёна па ўсіх паказчыках да аня адкрыцця XXII з'езду КПСС, абслужыць звыш плана да канца года 105 тысяч глядачоў, атрымаць дадаткова 49 тысяч рублёў прыбытку. Стварэнне раёна кінафітатараў для пачатковага выхавання 10 кастрычніка работнікаў кінасеткі Івацэвіцкага раёна завяршылі гадавы план кінаабслугоўвання на сельніцтва».

Да канца года кінафітатары раёна абавязаліся дадаткова абслужыць 140 тысяч глядачоў і даць звыш плана 25 тысяч рублёў прыбытку. Радасную тэлеграму атрымала Міністэрства культуры БССР і ад Акцёрскага раёнага аддзела культуры, работнікі кінасеткі лютага таварыша да 10 кастрычніка выканалі гадавы план абслугоўвання глядача.

XXII З'ЕЗД КПСС сёння пачынае сваю работу. У Маскве, вялікай сталіцы вялікай краіны, сабраліся абраннікі магутнай партыі камуністаў. Дэлегаты з'езду — гэта і пасланцы народа, бо Камуністычная партыя — выказніца інтарсаў народа, яго авангард, яго розум. Яна даказала гэта ўсёй сваёй дзейнасцю. Найвышэйшы вынік гэтай дзейнасці — пабудова сацыялізму ў нашай краіне. Сёння Савецкі Саюз — перадавая дзяр-

жава з магутнай прамысловасцю і калектыўнай сельскай гаспадаркай. Сацыялізм вырашыў вялікую сацыяльную праблему — ліквідацыю эксплуатацыйнага класаў і прычын, якія параджаць эксплуатацыю чалавека чалавекам. Сацыялізм вывёў працоўнага масу з духоўнай немы, далучыў іх да багацця культуры, накоплены чалавецтвам. Краіна, дзе да рэвалюцыі большасць насельніцтва была неписьменнай, арабіла гіганці ўзлёт да вяршынь навукі і культуры. Адно з найярчэйшых сведчанняў гэтага ўзлёту — першы ў свеце трыумфальны палёт савецкага чалавека на касмічным караблі вакол зямнога шара.

Распаўсюджанне народнай тэатры, масавага самадзейнасці, тэхнічнае вынаходніцтва і іншыя формы народнай творчасці. Культурнае развіццё ў перыяд разгорнутага будаўніцтва камуністычнага грамадства з'явіцца завяршэннем этапам вялікай культуры рэвалюцыі. Будучы створаны ўсе неабходныя ідэалагічныя і культурныя ўмовы для перамогі камунізму.

СВЯТЛО КАМУНІЗМА

не самых запаветных мар многіх пакаленняў людзей. З глыбокай навуковай абгрунтаванасцю новая Праграма вызначыла галоўныя задачы і асноўныя этапы камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне. У бліжэйшыя дзесяцігоддзе (1961—1970 гады) Савецкі Саюз перавысіць па вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва найбольш магутную і багатую краіну капіталізму — ЗША, усім савецкім людзям будзе забяспечан матэрыяльны дадатак у асноўным будучы заалагодзі (1971—1980 гады) будзе створана матэрыяльна-тэхнічная база камунізму, для ўсяго насельніцтва забяспечана багацце матэрыяльных і культурных дабраў. Савецкае грамадства непасрэдна падыйдзе да ажыццяўлення прынятай размеркавання па патрэбах, адбудзецца паступовы пераход да адзінай агульнанароднай уласнасці. У гістарычна кароткі тэрмін савецкія людзі, будаўнікі новага свету, здзейсяць велічную камуністычную праграму. Цяперашняе пакаленне савецкіх людзей будзе жыць пры камунізме! — абвясціла партыя. Натхняючыя ідэі камунізму

Кожны наш дзень багаты по-

ЗАКЛІКІ ЦК КПСС ДА 44-Й ГАДАВІНЫ ВЯЛІКАЙ КАСТРЫЧНІЦКАЙ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЙ РЭВАЛЮЦЫІ

1. Няхай жыве 44-я гадавіна Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі!
2. Слава Вялікаму Кастрычніку, які адкрыў новую эру ў гісторыі чалавецтва — эру крушэння капіталізму і зацверджэння камунізму!
3. Няхай жыве XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза — з'езд будаўнікоў камуністычнага грамадства!
4. Працоўныя Савецкага Саюза! Усе сілы на ажыццяўленне вялікай Праграмы будаўніцтва камуністычнага грамадства ў нашай краіне! Уперад, да перамогі камунізму!
5. Няхай жыве марксізм-ленінізм — перамаганосны сцяг Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, магутная ідэя зброі працоўных усёго свету!
6. Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!
7. Палітычнае прывітанне братнім камуністычным і рабочым партыям — баявому авангарду рабочага класа і працоўных усіх краін!
8. Няхай жыве непарушнае адзінства і згуртаванасць вялікай арміі камуністаў усёго свету!
9. Вышэй сцяг пралетарскага інтэрнацыяналізму!
10. Няхай мацее адзінства дзясятняў, баявая салідарнасць рабочага класа і працоўных усіх краін у барацьбе за мір, нацыянальную незалежнасць, дэмакратыю і сацыялізм!
11. Народы ўсіх краін! Вы —рашучая сіла ў барацьбе за мір! Будзьце пільнымі, выкрывайце імперыялістычныя падпальшыцы вайны — ворага чалавецтва! Змагайцеся за ўсеагульнае і поўнае разабранне!
12. Народы ўсіх краін! Раўначыннае супраць ператварэння Заходняй Германіі ў галоўны ачаг вайнавай небяспекі ў Еўропе, супраць асамашчэння нямецкіх рэвалюцыйна-ракетна-ядзернай зброі! Паграбуйце хутэйшае заключэнне германскага мірнага дамоворы і ператварэння Заходняй Германіі ў вольны горад!
13. Гарачае прывітанне мужным барацьбітам за свабоду і шчасце сваёй народнаму, за мір, дэмакратыю і сацыялізм, якія пакутуюць у турмах капіталістычных краін! Свободу ахвярам рэакцыі, вярніце капітал!
14. Няхай жыве суверэнная сацыялістычная сістэма — галоўнае дзеіцца міжнароднага рабочага класа, магутная садружнасць свабодных, суверэнных народаў, якія ідуць па шляху сацыялізму і камунізму!
15. Братняе прывітанне працоўным Кітайскай Народнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж вялікімі народамі Савецкага Саюза і Кітая!
16. Братняе прывітанне працоўным Народнай Рэспублікі Албаніі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і албанскімі народамі!
17. Братняе прывітанне працоўным Народнай Рэспублікі Балгарыі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і балгарскімі народамі!
18. Братняе прывітанне працоўным Венгерскай Народнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і венгерскімі народамі!
19. Братняе прывітанне працоўным Дэмакратычнай Рэспублікі В'етнам, якія будуюць сацыялізм, змагаюцца за мірнае аб'яднанне сваёй краіны на дэмакратычных асновах! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і в'етнамскімі народамі!
20. Братняе прывітанне працоўным Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм! Няхай мацее дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і германскімі народамі!
21. Няхай жыве Германская Дэмакратычная Рэспубліка!
22. Братняе прывітанне працоўным Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм, змагаюцца за мірнае аб'яднанне сваёй краіны на дэмакратычных асновах! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і карэйскімі народамі!
23. Братняе прывітанне працоўным Мангольскай Народнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і мангольскімі народамі!
24. Братняе прывітанне працоўным Польскай Народнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і польскімі народамі!
25. Братняе прывітанне працоўным Румынскай Народнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і румынскімі народамі!
26. Братняе прывітанне працоўным Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі, якія будуюць сацыялізм! Няхай жыве вечная, непарушная дружба і супрацоўніцтва паміж савецкімі і чэхаславацкімі народамі!
27. Братняе прывітанне працоўным Федэратыўнай Народнай Рэспублікі Югаславіі! Няхай развіваецца і мацее дружба і супрацоўніцтва савецкага і югаслаўскага народаў у інтарсах барацьбы за мір і сацыялізм!
28. Гарачае прывітанне вялікаму Інданезійскаму народу! Няхай развіваецца і мацее дружба і супрацоўніцтва паміж народамі Савецкага Саюза і Інданезіі!
29. Гарачае прывітанне народу Лаоса, які змагаецца за мір, нейтралітэт і незалежнасць сваёй краіны!
30. Гарачае прывітанне народам Бірмы, Цэйлона, Камбоджы, якія змагаюцца за мір і ўмацаванне нацыянальнай незалежнасці сваіх краін!
31. Гарачае прывітанне афганскаму народу! Няхай мацее і развіваецца сяброўскія, добрасуседскія адносіны паміж Савецкім Саюзам і Афганістанам!
32. Гарачае прывітанне народам арабскіх краін, якія змагаюцца супраць імперыялістычных падпоў, за поўную ліквідацыю каланіялізму, за ўмацаванне незалежнасці і суверэнітэту сваіх краін, за развіццё нацыянальнай эканомікі і культуры!
33. Гарачае прывітанне алжырскіму народу, які самаадана змагаецца за сваю свабоду і нацыянальную незалежнасць!
34. Гарачае прывітанне народам свабодных афрыканскіх дзяржаў, якія парвалі панці каланіялізму і самаадана змагаюцца за ўмацаванне сваёй незалежнасці!
35. Гарачае прывітанне кангалезскаму народу, які змагаецца за незалежнасць і адзінства кангалезскай дзяржавы, супраць падпоў каланізатараў!
36. Гарачае прывітанне германскаму народу Кубы, які будзе новае жыццё, самаадана адстаяна сваю свабоду і незалежнасць!

37. Гарачае прывітанне народам Латвійскай Амерыкі, якія змагаюцца супраць імперыялізму, за ўмацаванне незалежнасці і суверэнітэту сваіх краін, за мір і супрацоўніцтва паміж народамі!
38. Няхай жыве дружба і супрацоўніцтва народаў Англіі, Злучаных Штатаў Амерыкі, Францыі і Савецкага Саюза ў інтарсах трывалага міру ва ўсім свеце!
39. Гарачае прывітанне працоўным і усім прагрэсіўным сілам Федэратыўнай Рэспублікі Германіі, якія змагаюцца супраць імперыялізму і адраджэння фашызму! Няхай мацее дружба паміж савецкімі і германскімі народамі!
40. Няхай развіваецца і мацее дружба і супрацоўніцтва адносін паміж народамі Савецкага Саюза і Італіі!
41. Няхай жыве дружба і супрацоўніцтва паміж народамі Савецкага Саюза і Фінляндскай Рэспублікі!
42. Няхай развіваецца і мацее дружба паміж адносін паміж савецкімі народамі і народамі Швецыі, Нарвегіі, Даніі, Ісландыі!
43. Няхай жыве дружба і супрацоўніцтва паміж народамі Савецкага Саюза і Аўстрыі!
44. Гарачае прывітанне японскаму народу, які змагаецца супраць амерыканскіх вайсковых баз на сваёй тэрыторыі, за незалежнасць і дэмакратычнае развіццё краіны, за мір і дружба з усімі суседнімі дзяржавамі!
45. Няхай жыве ланіцца міжнароднага рабочага класа Савецкага Саюза — палітыка мірнага суіснавання дзяржаў з розным грамадскім ладам, ўмацаванне міру і бяспекі народаў, павялічэнне свабоды і незалежнасці, развіццё шырокай эканамічнай і культурнай сувязі!
46. Няхай жывуць авенія слава перамог доблесных Савецкіх Узброеных Сіл, якія пільна стаяць на варце міру, дзяржаўных інтарсаў і бяспекі нашай Радзімы!
47. Савецкія воіны! Дабываеце новых поспехаў у баявой і палітычнай падрыхтоўцы, настойліва абароджайце сучаснай тэхнічай і зброй, бяздворна захоўвайце воінскую дысцыпліну, усмярненна павышайце сваю баявую гатоўнасць!
48. Няхай жыве і мацее непарушны саюз рабочага класа і калгаснага сялянства — рашучая сіла будаўніцтва камунізму ў СССР!
49. Няхай істачыну ўласнасць — крыніца гунтацыі і працвітанне нашай маганіцыянальнай сацыялістычнай дзяржавы!
50. Працоўныя Савецкага Саюза! Пабудова камунізму — справа рук, энэргіі і розуму народа. Усе сілы на стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму!
51. Працоўнікі горада і вёскі! Упорная работа ў найкарцейшы гістарычны тэрмін даб'ёмся перамогі ў мірным эканамічным саборніцтве з капіталізмам! Дагонім і пераўзыдзем Злучаныя Штаты Амерыкі па вытворчасці прадукцыі на душу насельніцтва!
52. Працоўныя Савецкага Саюза! Шырэй размах усенароднага сацыялістычнага саборніцтва за выкананне і перавыкананне сямігадовага плана!
53. Слава калектывам і ударнікам камуністычнай працы, перадавікам і наватарам вытворчасці, якія ідуць у першых радах будаўнікоў камунізму! Волны лепшых зробіць здабыткам усіх працоўных!
54. Працоўныя Савецкага Саюза! Асымерна ўмацоўвайце сацыялістычную ўласнасць — аснову далавішага росту магутнасці нашай краіны і дасягнення самага высокага ў свеце ўзроўню жыцця народа!
55. Працоўныя Савецкага Саюза! Кожны савецкі чалавек сваёй працай набліжае перамогу камунізму! Змагайцеся за няўнільнае ажыццяўленне прынятай будаўніцтва камунізму: хто не працуе, той не есць!
56. Работнікі прамысловасці, будаўніцтва і транспарту! Настойліва павышайце прадукцыйнасць працы! Ажыццяўляйце комплексную механізацыю і аўтаматызацыю, смялей укрываеце ў вытворчасць дасягненні навукі, тэхнікі і перадавога вопыту!
57. Работнікі прамысловасці, сельскай гаспадаркі, будаўніцтва і транспарту! Змагайцеся за найбольш разумны і эканамічнае выкарыстанне капітальных укладанняў! Не дапускайце распылення сродкаў і марнараўства! Скаанцэнтравуйце рэсурсы на важнейшых пускахвых будоўлях!

(Заканчэнне на 2-й стар.)



МАСКВА. Красная площадь.

Фота Ул. КРУКА.

БАГАТЫ СВЕТ ГЕРОЯ

Максім Горкі марыў пра чалавек будучыні — гарманічна асцёбу, у якога свет розуму салыцца са светам паучыня, для якога не будзе існаваць дымны «я хачу» і «я павінен». Добра гэтага чалавек малююць нам патэтычныя словы найважнейшага документа эпохі — праграмы партыі:

— Чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат.
Планы партыі і народа, уасобленыя ў праекце Праграмы, змяняюць, рэальныя. Яны абнароўваюць на імкненні савецкіх людзей, на іх сілы, магчымасці. Мы хочам бацьчынаю сабе прыгожае жыццё, якое б штохвіліны прыносіла радасць. Мы верым, што чалавек па натуре свайго добра, што сясць жыцця яго ў тым, каб змагацца за шчасце для ўсіх людзей.

Чалавек будучыні не спусціцца з завобачных вышэй. Ён сярэдні. Яго характар фармуе сацыялістычная ява. Брыгады камуністычнай працы, дзе і справе ажыццяўляюцца прычыны — кожны за ўсім і ўсе за аднаго — жывое паважэнне гэтаму.

Жыццё да тэсяч фактаў, якія сведчаюць аб высокай духоўнай настройцы сённяшніх людзей, аб жыццёвым паўстанні калектывізму, які стаў рыскай характару, аб грамадскім пачуцці ў свядомасці савецкага чалавек.

Новае развіццё імяў. Настолькі імяў, што часта не паспявае увесці яго паўднёвыя формы, якія перш за ўсё адбываюцца праз псіхіку, святадэманічныя адносіны да жыцця. Прызнаюцца, а лічыць, што больш-менш ведаю людзей рабочых прафесій, бо ў гэтым асяродкі вырас. Мінутым летам разам з адным таварышам наведаў Польшку нафтабуд. Мы абодва былі зацікаўлены тым, што ўбачылі. Сённяшні рабочы на ўроце 20—25 год зусім не падобны на свайго папярэдняга, гадоў на дзесяць за яго старэйшага. Малады рабочы, з якім нам давялося сустрэцца, на сваіх разумовых, жыццёвых інтарэсах амаль не адрозніваўся ад свайго аднагодка, які вучыцца аб скончылі вышэйшых навуковых устаноў, гэта значыць сталі людзьмі інтэлігент-

ных прафесій. Іх хваляюць тэжы пытанні, яны чытаюць, спрачаюцца аб тым жа, што і студэнты, што і настаўнікі, кнігах.

Лепшыя вобразы нашых кніг — мастацкае ўвасабленне новага чалавек, яго пачуццў, імкненняў, спраў. Іх ямаля — гэтых вобразаў. Яны зленкі з жыцця, бо ў літаратуры нельга нічога выдумваць, калі гэтага няма ў жыцці або ў душы самога пісьменніка. Пісьменнік заўсёды расказвае «аб сабе», калі ён па-сапраўднаму таленавіты, калі яго святадэманічнае, святадэманічнае ў душы перадавае погляд і настрою эпохі, то і творы яго будуць мастацкімі летапісамі часу.

У ажыццяўленні велічных задач, якія ставіць партыя па вызваленні новага чалавек, непамерна ўзрастае роля мастацкай літаратуры. Аб эстэтычным выхаванні савецкага чалавек гавораць многія радкі партыйнай Праграмы.

— Мастацкія асновы, — запісана ў ёй, — шчы больш натхняюць працу, упрыгожваюць быт і нададуць чалавеку аўсакароднасць.

Добрая кніга заўсёды была найлепшым другам, дараваным чалавек. Яна вучыла жыць, адказвала на балючыя пытанні, выхоўвала. Гераям савецкіх дзюлей ў Вялікай Айчыннай вайне, у мірнай працы пажыцця ўвёў без тых дзесяціх, соць добрых і выдатных кніг, якія належалі пару нашых пісьменнікаў. Жывое, яркае слова пісьменніка кіла наперад, слай свайго мастацкага, змяцянальнага ўздзеяння духоўна ўзбагацае, дае крылы. Прымяна ўсведамляе, што героі нашых дзён, людзі, якія пачалі зруismanштаў — Юрыя Гагарына і Герман Сцягоў — выхоўваліся на лепшых узорах класічнай і савецкай літаратуры. Яны самі не ўтаілі гэтага, калі разказвалі пра шлях свой у космас.

Кнігі, якія мы пішам, павінны абуджаць творчыя сілы, здольнас-

ці, мары, несці людзям камуністычныя ідэі, высакародныя пачуцці, павінны быць даскавальмі, найтанчэйшымі інструментамі выхавання, стварэння чалавечых душ, вучыць чытача змагацца супраць усяго злыга, уладніць і спадчыну ад старога свету. Мы павінны пісаць добрыя кнігі, вартыя свайго эпохі, ад рамонічнага паэзіі, эстэтычнае ўздзеянне якіх роўна нулю. Не трэба забываць, што кожная кніга служыць высякароднай справе палітычнага, маральнага выхавання будучыню камунізму і вынік у канчатковым рахунку залежыць ад сілы іх эстэтычнага, мастацкага ўздзеяння. Халодная, без душы напісаная кніга не ўсхваляе, не стане ні настаўнікам, ні дараваным.

Нехта трэба рабіць, каб добрая кніга знаходзіла больш чытачоў. У гэтым пытанні, мне здаецца, пісьменніцкая арганізацыя трымае сябе даволі пасіўна. Яна цялком спадзевацца на работніцкі кнігагандлю. Тыражы кніг вызначаюць адны яны. Камершыяны пачатак часта зьзяе верх над эстэтычным. Навошта гэта тэжы, не ўсе работнікі кнігагандлю добрыя чытацкі мастацкай вартасці твора, і народка здараецца, калі шэраў, пасрэдняя кніга ідзе да чытача куды большым тыражом, чым кніга добрая, напісаная з душой. А гэтым жа наносіцца прамы ўрон справе выхавання.

Яшчэ пра многае не напісана. Яшчэ не прыйшлі на старонкі нашых кніг многія жывыя героі сучаснасці — будучыні Нафтабуд, шахцёры Салігорска, ударнікі камуністычнага брыгад, людзі, якія штодня, штогадзіны набліжаюць камуністычнае заўтра. Мы, пісьменнікі-сучаснікі, павінны крочыць у нагу з героямі жыцця, і не будзе крыўды, калі нават трошкі наперадзе. Бо пісьменнік вядзе, яго зоркае вока павіна заўважаць тое, што толькі наспявае, што носіцца ў паветры як прадчуванне, подых.

Шырокае поле, неабсяжны прастор для творчых пошукаў, здзіўляюць адкрытыя перад пісьменнікам Праграма партыі. Дух гэтага найважнейшага документа эпохі, які будзе абмярковавацца на з'ездзе партыі, выклікае да жыцця новыя творы, новыя пісьменніцкія імяны.

Іван НАВУМЕНКА.

ЗАПАВЕТНАЯ ПЕСНЯ

Гэта будзе, відаць, не рэчызія, а кучэй сабрэсці воцуг на з'яву, якую без перабольшвання можна назваць цікавай і радаснай.

Часопіс «Полым» (№№ 8, 9, 10) апублікаваў новы раман Івана Мележа са спішляй, можа, нават не зусім удамай назвай — «Людзі на балоце».

У гэтым творы — многае ад сапраўднага мастацтва, ад сапраўднай прозы, па якой сумуе наш чытач.

Парушачы крытычныя традыцыі, можна не праз давуць фінальны аднак, а адразу сказаць, што ў рамане ёсць і недахопы, якія, бесспрэчна, будуць заўважаны і рэцэнзентамі і чытачамі.

Каб не быць галаслоўным, скажу перш за ўсё пра адну, даволі такіх існаванне, ява і прысяна прыгугнуць сізну — сход сяна-курнацкі з нейкай калектывістай гутаркай пра тое, рабіць ці не рабіць ім на балоце грэб-лю. Праўда, такая наўдалая сіз-на ў рамане адна, але ж таму яна і заўважана ў густа і спраўна сабранай тканіне рас-каза.

Другім недахопам я лічу неапраўдана заснаваную і скаме-рава такую жа і яшчэ большага псіхалагічнага напавуення і дра-матычнай напружанасці, якія ёсць у іншых любючых сізнах рамана. Мілая і задорная Ган-начка, па страшным закону бед-насці і шэры адраваная ад лю-бімага і выдзелена за кулака і хама, амаль вылодка, вельмі ж неадпаведна свайму характару, незразумела пакарліва, нават без натуральнай агіты прымасе свой лёс, нібы між іншым аддацца чалавеку, які нядаўна намагаў-ся з груба згвалтаваць, якога яна не магла так хутка пера-сказаць непаддаць. У гэтай сізне ўстаў чамусьці здрадзіць сабе, як быццам спалохаўся магчымага (каб жа толькі магчымага!) бурчання крытыка-ханжы. Дарэ-на!

Можна сказаць і пра такія не-дахопы: Каласічкі, найчэрвей-шая сяброўка Гані, не толькі была закахана ў яе жайцка, але і нялодка пакрыўджана ім, ад-нак яна нават і для прылку не зашлаваў у рамане на здрані-цельнае і вельмі добра «вы-ведзен на сізну» Васілеў малень-кі брат Валодзька, але пасля.

амаль да Ганнінага вяселля, якім канчэцца кніга, аўтар не па-гадзасярава скупа налімаць пра хлопчыка, нібы толькі для памяці рэгістручы яго прысут-насць у запасе. Шкана пачае будаўніцтва грэблі (само будаў-ніцтва, не сход), першая ластаў-ка калектывістай працы, і добрае наша знаёмства з Міканорам амаль у самым пачатку рамана загадкава павісае ў паветры та-року сабе даўно знаёмай, вытвор-чай сізны з добрымі намерамі.

Канец рамана — заканчэнне па-будовы грэблі — напісаны на-жалі, з нейкай дэжурнай па-спешнасцю. Ёсць пэўныя прылікі і ў добрым, скажым пашыўні-і і дэялогу: часам той ці ін-шы персанажы вольна дэ за-гаворыць чамусьці за самота сабе, а за аўтарам. Ёсць і іншыя, яшчэ драбнейшыя недахопы. Я не хачу займацца іх публічным пералікам не толькі там, што маю магчымасць пагаварыць пра гэта з аўтарам асабіста, але і па той ішчэ прычыне, што мне больш за ўсё хочацца гэтым сваім вы-ступленнем сказаць: у савецкай літаратуры, сябры, з'явіўся яшчэ адзін добры раман!

У рамане гэтым дэвітуюць героі з выразна акрэсленымі, жы-вымі, паўнакроўнымі характарамі. Людзі гэтыя не выконваюць па загаду аўтара нейкія глыбокаізы-ны і высокамастацкія ролі, а імяна жываюць, у чым я, чытач, не сумняваюся ад пачатку і да апошняй старонкі. І гэта — пер-шая прычына майго задаваль-нення.

Юнак Васіль з яго бядняцкай туючай па зямлі, з яго народнай любові да працы Ганна, што ў дэкаватар і мілай прастае свайё нагадае прыгожую і ка-лючую кветку палескай шыпы-ны. Яўхім, па меншай меры соты ў літаратуры кулацкі сын, у Мележа зноў такі свой, ары-гінальны. Цудоўныя вобразы Васілевай маці і Ганнінага баць-кі напісаны не толькі вопытнай рукой, але і чулым, разумным сэрцам. Жывыя, кожны па-свой-му цікавыя вобразы — дэмабі-лізаваны чырознамерец Міканор, мішчынер Шабета, стары кулак Корч, Ганіна мацяшка, вясёлы бандэж Зайчык, актывіст Гры-бок, Халодска, старшыня сельса-вета Дубадел, старая Сарока, упаўнаважаны з воласці Зубрык, Яўхім, з яго «перамогамі». Вы-датна напісана сізна ў малінін-ку, дзе калячая ружа — Ган-начка — здарова пастаяла за свай дзючыч гонар!.. Наогул, за выключэннем успомненнай сізны пасля вяселля, каханне напісана Мележам на добрым, здаровым мастацкім узроўні, без ханжаска-га маралізавання, без аб'екты-віскага натуралізму і, тым больш, без замаскаванага любя-вання зрочкаў.

У падтэксце рамана, у меру сішла і глыбока, арганічна жы-ва, багата пэўнасцю, а месцамі перамогаю пая аўтарскае любя-ва да роднай палескай зямлі, да лю-дзей, што змагаюцца там за сваё, за святое права звацца сапраўд-нымі людзьмі, вера ў іх справу і ў іх вялікае, заўтра. І мне, чытачоў пакуль што толькі пер-шую кнігу новай палескай тры-логіі, узячына паглыбляюцца ў мастацкую гісторыю дэвяціх га-доў, ні на момант нават не задалося, што я чытаю не сучасны твор.

старасвешчых ішчэ, і ўжо разбу-джана да новага жыцця Савец-кай уладай.

Добра паказана ў рамане пра-ца. Людзі там, праўда, вялікіх спраў пакуль што не робяць, ад-нак яны і не вараючы гораў з лёгкасцю некаторых літарату-рных героёў. Яны проста працу-юць, любяць працу, не мысляць без яе жыцця. Гэта паказана хо-раша, з грунтоўнасцю, а не з «блукотным веданнем. Справа ж, вядома, не толькі ў паказе таго, што робяць тэжы героі, але і я-к яны робяць. У «людзей на бало-це» шчы ўсё старо, — яны проста змагаюцца за кавалек няшчодрага хлеба на сваіх дака-ласных надзелах. Новым у іхній працы з'яўляецца калектывінае, дэвольна вясёма, будаўніцтва грэблі. Наперадзе, у наступных кнігах рамана, па свядчэнню аў-тара, героі яго чакае эпахааль-на вялікая праца — станаўленне каласнага ладу, партызанскае змаганне з ворагам, пастыяннае аднаўленне і сённяшні наш усё-народны марш да свайго камуні-стычнага будучыні. Прымяна падкрэсліць, што ўжо і цяпер, у першай кнізе рамана, на прыкла-дзе «малых спраў», аўтар дамог-ся таго, што я, чытач, упэўнены, героі яго і вялікіх справах буд-дуць рабіць як жывыя, без тан-най літаратурнай позы, а з тым некрыўчым натхненнем, з той верай, якія нараджаюць наш, савецкі гераязм.

У рамане Мележа ёсць кахан-не. Яно не існуе там, не лічыцца ў наяўнасці, як дэзаваны асіроўным аўтарскім рэзітам «ворочны кампанент», неабходны для акрасы «працоўных» ці «ге-раічных» старонак. Героі рамана кахаюць па пачуццю і неадма-на для ніякай крытыкі закону самога яго вялікасі жыцця. Ёсць там каханне чыстае, як у Васіля з Ганнайчак, — а значым выстоўваннем каля вяснінаў, з існаемым пошкімак з першым павалукам, з наўнымі злаванымі, з туючай у разлучы, з нечаканым і страшным, але зусі-ным верагодным разрывам. Ёсць і трагізм каханя, як у беднай Канаплянкі, якой дэявацца по-тым, нялодка адкінутай Яўхі-мам, выбіраць паміж думам алу-чыствамі — абортам і самаубы-цтвам. Ёсць і прыгожы, дэка нахабы «першы хлопек у вёсцы» Яўхім, з яго «перамогамі». Вы-датна напісана сізна ў малінін-ку, дзе калячая ружа — Ган-начка — здарова пастаяла за свай дзючыч гонар!.. Наогул, за выключэннем успомненнай сізны пасля вяселля, каханне напісана Мележам на добрым, здаровым мастацкім узроўні, без ханжаска-га маралізавання, без аб'екты-віскага натуралізму і, тым больш, без замаскаванага любя-вання зрочкаў.

У падтэксце рамана, у меру сішла і глыбока, арганічна жы-ва, багата пэўнасцю, а месцамі перамогаю пая аўтарскае любя-ва да роднай палескай зямлі, да лю-дзей, што змагаюцца там за сваё, за святое права звацца сапраўд-нымі людзьмі, вера ў іх справу і ў іх вялікае, заўтра. І мне, чытачоў пакуль што толькі пер-шую кнігу новай палескай тры-логіі, узячына паглыбляюцца ў мастацкую гісторыю дэвяціх га-доў, ні на момант нават не задалося, што я чытаю не сучасны твор.

Раман «Людзі на балоце» — вынік шматгадовай, напружанай і грунтоўнай працы, вынік сур'ез-нага і таленавітага праікнення ў жыццё. У творы гэтым, у прыклад некаторым іншым, не толькі беларускім творам, не чу-юць у падтэксце аўтарскага поту, нагоненага кан'юнктуры халапціваасці, не вядзь «кты-вабудузма» зморшчанага аўтар-скага іла. Мележ у многім да-скае той свабоды і дэкасі ма-зка, кака, праўда, бярэцца вялікімі намаганямі, але ж і да-есяна толькі сумленнаму, пры-роджанаму мастаку; у пасобных карцінах і сізнах свайго рамана пісьменнік уздымаецца да той зайздроснай ступені майстэрства, калі майстэрства гэтага, як га-варыў Л. Талстой, і не вядзь, бо перад намі са старонак твора гаворыць само жыццё. Для пры-кладу можна прыгадаць доўга не думачы, нацёт каля вогні-шчы ў першым павалеку, які быў упершыню ўсвадомлена ўза-емная сімпатыя Васіля і Ганна-чкі («Калі ты там еў!»). Надбры-бе гэтыя токі і дынамічным шры-хам!; пасля — кірмаш у Юра-нічак, куды Ганначка — учора яшчэ шчаслівае дэця, а сёння горкая нявеста — едзе з башкам купляць вясельныя ўборы; тады — паўначу і паводзіны старога Чар-нуцка ў дзень вяселля; як яму цяжка развітвацца з Ганнайчак па справяднаму праклятому парадку, з-за беднасці, з-за вядзьмаччкі, аддаючы ёй за нявольна... Ёсць і другія, сапраў-ды высокамасціны месцы. Ёсць большыя — не толькі пасобныя ўданы, а ўданы раман, які па праву зойме ў нашай літаратуры дэстоінае месца, — сам, без уся-кіх там самадэійных ды прафе-сіянальных падлорак, без нудных сіскад на тэму, без спецыяль-най аранжэраўнай атмасферы.

Карыстаючыся агульнапрыняты-мі словамі, можна сказаць, што раманам сваім Мележ ступіў да-лека наперад у параўнанні з усім, што ім напісана было раней. Хо-чацца сказаць і больш, — ён тут, па-моіму, на самых блізкіх подступах да свайго самай запав-етнай пісьменніцкай песні.

Праўда, апублікавана пакуль што першая кніга рамана. Па прыкладу скептыкаў, можа, і не парта было б заўважана так за-ахляпача?

Чаму ж, аднак, ужо і цяпер, як першая кніга, раман гэты жа-даным гостем уваходзіць у мае жыццё, нясе мне многа новага, дэкаватара, па-свойму пераключо-чыся з палескай вядзьмаччкі, па-свойму таленавітага раска-ваючы пра пачатак станаўлення роднай улады ў самай лясной ды-балотнай глушы?

Наперадзе, я гаварыў ужо, свесна-вельчына палезі нашага часу — калектывізацыя. Айчы-на вайна, уезд папешуюча ў усенародным будаўніцтва камуні-зма.

Хочацца ад душы пажадаць існаў Мележу, каб ён правёў сваю героію праз усё выпрабаван-ні гісторыі дэстоіным чынам, на узроўні сапраўднага майстэрства. Чытач, я веру, будзе непако-ча далейшым лэсам яго героію. Дык іхай жа гэта будзе для аўтара і заслужанай радасцю і сур'езнай прычынай для глыбока-га творчага хвалявання.

Янка БРЫЛЬ.

П Р Э М Е Р Ы



Сцэна са спектакля «Гаспадар» у пастаноўцы Акадэмічнага тэатра БССР імя Янкі Купалы.



Сцэна са спектакля «Выганіне будыцы» ў пастаноўцы Рускага тэатра БССР імя М. Горькага. У ролі: Галі — артыстка З. Асмаюскава, Янікава — артыст С. Галуза.

Цяпер больш тэжы кампазітараў і каля сямі тэсяч народных умельцаў дэспяхова развіваюць народную творчасць. Шмат ёсць прыкладаў таго, які асяроддзя самадэійнасці вырастаюць таленавітыя кампазітары, артысты, мастакі, як прафесіянальны дэячы мастацтва аказваюць дапамогу самадэійнасці. Зара абыякава пра-чысць актывінага творчага ўзаема-ўзабагання самадэійнага і прафе-сіянальнага мастацтва, які непа-бежна пераасце ў пастаяннае творчае супрацоўніцтва.

Вядомыя кіраўнікі музычных калектываў Р. Шырма, Г. Цітовіч, І. Жыноч, В. Дубоўскі, А. Ал-насенка і многія іншыя аказваюць сяброўскую дапамогу музычнай самадэійнасці. Плёныя шэфіцыя сувязі з самадэійнасцю ў кампазі-тараў. Пры саюзе створані па-стаяная дэячы семінар самадэій-нага кампазітараў. Вялікага ад-браўня заслужыла плёная пра-ца Ул. Алоўнікава з самадэійнымі пэатамі, кампазітарамі, хорам калектыву рабочых Мінскага аў-тамабільнага заводу. У выніку на падпріемстве нарадзіліся новыя музычныя творы. Заслужыла ўва-гі сувязь кампазітара Д. Лукаса з калектывам Польшкага нафтапра-працоўнага заводу. Добры пры-клад у аказанні дапамогі народ-ным тэатрам паказалі артысты Б. Платонаў, Г. Лебаў, П. Мал-чанав, К. Санікаў, В. Пола, Л. Шышко, В. Галіна і іншыя.

Жыццё патрабуе, каб у бліжэй-шыя гады не толькі ў кожным раённым цэнтры, але і ў многіх буйных сельскіх населеных пунк-тах былі створаны народныя тэат-ры. Ужо цяпер нам трэба ўма-цываць драматычныя калектывы, паліпаіць іх матэрыяльную базу. Народныя тэатры абавязкова трэ-ба забяспечыць памішканямі — дамамі культуры, клубамі. Міні-стэрства культуры вучывае гэта пытанне і прымае захады да да-лейшага развіцця народных тэат-раў з улікам пажаданняў, якія былі выказаны ў дыскусіі, што ня-даўна адбылася на старонках га-зеты «Літаратура і мастацтва».

Наша краіна мае вялізарныя ба-гацтвы культуры, якія мы, прызна-ча, не заўсёды разумна выкары-стоўваем. На нашую дамку, на-прыклад, такія высокамасціныя спе-ктаклі ў Тэатры імя Я. Купалы, як «Крамлёўскія курянты», «Грозны год», «Грыць пацэтына», павін-ны падліцца як мага больш пра-цоўных моладзі. Неправільна ро-біць партыйна і камсамоўскія арганізацыі падпріемстваў, вы-шэйшых навуковых устаноў і тэхнікумаў, якія не праўляюць клопатаў аб выкарыстанні лепшых спектакляў, кінакарцін, «творы-жывацы, музыкі для таго, каб узняць узровень выхавачай ра-боты. Арганізацыя шырокай прапа-ганды лепшых дасягненняў савец-

кай літаратуры і мастацтва — гэта вялікая партыйная і дэяржаў-ная справа. За апошнія гады ў рэспубліцы праведзены рад мерапрыемстваў, накіраваных на далейшае палы-пашэнне масава-палітычнай і куль-турна-асветнай работы. У гэтыя тысяч клубных устаноў і два-дзяці тысяч бібліятэк праводзяць асветную работу. Асабліва ўва-даецца ўмацаванню сувязі культасветустаноў з жыццём на-рода, развіццю новых форм ра-боты ў масах. У выніку такія ме-рапрыемствы, як тэматычныя ве-чары аб камунізме, «Дні брыгад», «Дні жыццёвадоў», «Дні механі-затараў», вечары ўшанавання пе-радавікоў вытворчасці, сустрачы са старымі бальшавікамі, дэячымаі навуцы і культуры, ударнікамі камуністычнай працы, усё больш і больш укарыяюцца ў практыку работы пашых устаноў культуры.

Спаборнічаючы за дэстоіную ступень XXII з'езда КПСС, ра-ботнікі бібліятэк і клубных уста-ноў рэспублікі дэячы на вёсцы кнігу да кожнай сям'і. Цяпер ідзе барацьба за тое, каб бібліятэжны кнігу чытала ўсё насельніцтва.

Усё больш распаўсюджваецца грамадскі пачатак у рабоце клу-баў, бібліятэк, кніжных магазі-наў. Павяліліся праўдлівы і саветы клубу, бібліятэк, народныя кні-жныя магазіны, хатнія бібліятэкі, вырастае колькасць грамадскіх распаўсюджвальніцкіх літаратуры. Гэтыя формы работы трэба па-трымліваць і развіваць.

Значна палепшылася кінааб-слугоўванне. Звыш чатырох тэсяч кінаўстановак працуе на Беларусі. Толькі ў апошнія гады адкры-та 1.280 новых, з іх 1.235 — у вёс-цы. У гарадах і раённых цэнтрах пабудавана 32 кінатэатры і 29 лабуваў культуры. У рэспубліцы працуе 35 шырокаэкранных кіна-ўстановак.

І ўсё ж работа культурна-асвет-най устаноў у многім не адпаве-дае новым задачам камуністы-чнага будаўніцтва. Нярэдка яна праводзіцца на нізкім узроўні, у адрыне ад канкрэтных задач. Ма-тэрыяльная база раду культасвет-наму, асабліва на вёсцы, усё яшчэ незадавальняючая і вельмі марудна паліпаішаецца. Павольна развіваецца сетка гарадскіх кіна-тэатраў, асабліва ў Магілёве, Гомелі, Мінску. Абласныя і гарад-скія Саветы дэпутатаў працоўных нездавальняюча вядуць будаўні-цтва кінатэатраў за кошт пазыкі Дзяржбанка. Гэта, вядома, стрым-лівае развіццё гарадской кінасет-кі.

Нам трэба звярнуць сур'езную увагу на павышэнне культуры кі-напаказу, асабліва на вёсцы, на больш шырокае ўкарыяненне ста-цыянарных кінаўстановак, на ак-тывнае выкарыстанне кіно ў пра-вадзены масава-палітычнай і вы-хавачай работы. Мы павінны строга аберагаць савецкі экран ад

пранікнення на яго фільмаў, якія праікнаюць буржуазна ідэала-гію і адмоўна ўплываюць на на-шу моладзь. Галоўная сіла ўстаноў культуры — у партыйным кіраўніцтве. Уздым палітычнай і культурна-масавай работы сярод насельніч-тва — гэта агульнапартыйная спра-ва. Ідэалагічная, выхавачая ра-бота ў масах заўсёды была і за-стаецца ў цэнтры увагі партыі. У працы патрабаванні праекта савецкай партыі мы абавязаны ўзяць ідэйны ўзровень і практы-чную матанікаванасць у рабо-це кожнай устаноў культуры. Неабходна скаанцэнтравані іх ува-гу на шырокай прапагандзе, рас-тлумачэнні і вывучэнні срод ра-боты, каласічнай, інтэлігентнай Праграмы і Статута партыі, матэ-рыялаў XXII з'езда КПСС і XXV з'езда Кампартыі Беларусі.

Выкананне Праграмы КПСС у галіне ідэалагічнай работы будзе залежаць у многім ад падрыхтоўкі кадраў для ўстаноў культуры. На працягу 1959—1961 гадоў праз выхаванні, сярэднія навучаль-ныя спецыялістаў у галіне музыкі і культасветработы. А зараз па-трэбна гэтых кадраў больш чым у два разы. Восем чаму стаячыя задава больш кардынальнага вы-рашэння пытанняў падрыхтоўкі кадраў культуры. Гаворка ідзе пра тое, каб пашырць і рэзка палепшыць падрыхтоўку спецыя-лістаў у кансерватарыі, тэатральна-мастацкім інстытуце, музычных і культурна-асветных вучылішчах, у бібліятэчных тэхнікуме і педага-гічным інстытуце, адкрыць кіна-тэхнікум. Жыццё патрабуе пашы-рыць муніцыпальную адукацыйную літаратуры і факультэты педінстытутаў і студэнтзкіх педага-гічных вучылішчаў.

Нам здаецца, што будзе мэта-згодным арганізаваць пры тэат-ральна-мастацкім інстытуце спе-цыяльныя курсы з двухгодковым тэрмінам навучання на падрых-тоўку рэжысёраў для народных тэатраў з ліку моладзі, якая мае пэўную падрыхтоўку і здольнасці.

Недастатковая сетка музычных і музычна-педагагічных вучылі-шчаў, малая кантынгенты наву-чэнцаў — стрымліваюць развіццё музычнай адукацыі. Таму ў на-ступныя гады неабходна выра-шэння і гэту задачу і адкрыць новыя музычныя школы.

У справядлівым дакладзе аб рабоце Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі на XXV з'ездзе КПБ вяр-таўш К. Т. Мазаўраў зусім пра-вадзіць крытыкаваў недахопы ў рабоце творчых мастацкіх арганіза-цыі, устаноў і органаў культуры рэспублікі. Разаложыў XXV з'езд КПБ патрабуе, каб нашы тэатры сумесна з драматургамі стваралі больш вялікіх і яркіх кожнага чала-век у сучасную тэму. Задача кампазі-тараў заключаецца ў тым, каб не толькі ствараць добрыя музычныя

ПРА ЛЮДЗЕЙ З ГАРАЧЫМІ СЭРЦАМІ

Непадалёк ад герачы

